

місії всіма педагогами. Перш ніж приступити до реалізації місії, її необхідно конкретизувати, сформувавши цілі діяльності навчального закладу. У свою чергу, цілі будуть конкретизовані в завданнях та шляхах їх реалізації.

При формуванні місії освітньої установи варто враховувати стратегічні цілі, а саме: суспільну (внесок навчального закладу в суспільне життя та у вирішення суспільних питань і проблем); споживчу (задоволення певних потреб споживачів освітніх послуг); організаційну (задоволення потреб певної організаційної системи, складовою частиною якої є організація); комерційну (дотримання умов стабільного розвитку закладу освіти із врахуванням конкретних запитів учасників навчально-виховного процесу) [2, с. 86].

Як було зазначено вище, формування корпоративної культури навчально-виховного закладу неможливо без візії – це образне уявлення сенсу діяльності та перспектив розвитку організації, її майбутнього. «Візія пояснює і демонструє усім співробітникам та громадськості, що являє собою цей заклад, яким він повинен стати, якого рівня розвитку прагне досягти. Вона є вихідним цільовим орієнтиром довгострокової діяльності закладу освіти» [2, с. 89]. Формування бачення – одне із завдань керівника навчального закладу. Горизонт візії може займати від декількох місяців до кількох років. Бачення відноситься лише до майбутнього, воно втрачає свою «силу» при досягненні бажаного стану закладу освіти та має бути сформульоване знову.

Підтримуючи думку О. Пайгусова [6], вважаємо, що важливою характеристикою корпоративної культури є культура поведінки та комунікації членів педагогічного колективу, як зовнішній прояв їх рівня етичної та психологічної культури, що відображає її ділові принципи, мотиви, етичні та психологічні засади функціонування навчального закладу. Окрім цього, важливу роль у процесі формування корпоративної культури загальноосвітнього навчального закладу відіграє наявність яскравої, харизматичної особистості керівника школи. Практичний досвід засвідчує, що найбільш успішно корпоративна культура розвивається в освітніх установах, які очолюють творчі керівники, готові до інновацій, які вміють створювати команду однодумців, у якій на паритетних засадах взаємодіють педагоги, учні, їхні батьки та громадськість.

Висновки. Корпоративна культура освітньої установи повинна знаходитися в центрі постійної уваги керівника. Вона має сприяти досягненню ефективних результатів діяльності організації на основі наближення інтересів адміністрації і педагогічного персоналу. Формування корпоративної культури дасть змогу підвищити конкурентоспроможність навчально-виховного закладу на ринку освітніх послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галицька М. М. «Культура» та «Освіта»: взаємозумовленість понять / М. М. Галицька // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – Вип. 4. – С. 28–33.
2. Гнезділова К. Корпоративна культура викладача вищої школи: теоретичні і методичні засади формування : монографія / К. Гнезділова. – Черкаси : Чабаненко, 2013. – 384 с.
3. Кубко В. Корпоративна культура як об'єднальна основа вищих навчальних закладів / Валентина Кубко // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 11. – С. 1–4.
4. Мисюк С. Б. Формування стилю корпоративної культури загальноосвітнього навчального закладу [Електронний ресурс] / С. Б. Мисюк. – Режим доступу : <http://journal.osnova.com.ua/download/29-123-40646.pdf>
5. Освітній менеджмент : навч. посіб. / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
6. Пайгусов О. Як сформулювати місію школи [Електронний ресурс] / О. Пайгусов. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/method/1318/>
7. Тарасова О. В. Корпоративна культура як інструмент ефективного менеджменту підприємства / О. В. Тарасова, С. С. Марінова // Економіка харчової промисловості. – 2013. – № 3(19). – С. 28–32.
8. Шейн Э. Х. Организационная культура и лидерство / Э. Х. Шейн. – СПб. : Питер, 2002. – 336 с.

Драновська М.

Науковий керівник – к. психол. н. Воронкевич О.М.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ШКІЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Рівень тривожності у сучасних стресових, політично, економічно та екологічно несприятливих зовнішніх умовах стає одним із визначальних чинників у становленні особистості дитини. Оскільки формування основних рис та особистісних якостей молодших школярів відбувається саме в цей період життя, особливої уваги потребує злагоджена взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу як у школі, так і в сім'ї.

Проблему тривоги, тривожності та страхів у різні вікові періоди досліджували В. Гарбузов, О. Захаров, Є. Ільїн, В. Лебединський, А. Прихожан, Ч. Спілбергер, Ю. Ханін, К. Хорні, Б. Філіпс та ін. Вагомий внесок у вивчення даної проблеми зробили українські вчені, які намагалися з'ясувати причини виникнення шкільної тривожності (Н. Бастун, Н. Бочаріна, І. Булах, Л. Дзюбо, О. Казаннікова, С. Максименко, Н. Максимова, К. Мілютіна, Я. Омельченко, Л. Помиткіна, М. Полухіна, С. Ставицька, Т. Титаренко та ін.).

Мета статті – проаналізувати соціально-психологічні чинники шкільної тривожності молодших школярів.

Актуальність дослідження. Результати сучасних практичних досліджень свідчать, що на сьогодні збільшилася кількість тривожних дітей, які відрізняються підвищеним занепокоєнням, невпевненістю, емоційною нестійкістю тощо. Тому проблема дитячої тривожності та її своєчасної корекції на ранньому етапі є досить актуальною.

Аналізуючи сутність поняття «тривожність», учені роблять акценти на різних її аспектах. Так, на думку Л. Обухової: «Тривожність – це постійна або ситуативна властивість людини, яка призводить до стану підвищеного занепокоєння, відчуття страху і тривоги в специфічних соціальних ситуаціях» [4, с. 81]. Ще одну цікаву точку зору на проблему тривожності знаходимо у А. Петровського. Науковець вважає, що тривожність – схильність індивіда до переживання тривоги, що характеризується низьким порогом виникнення реакції тривоги; один з основних параметрів індивідуальних відмінностей. Тривожність зазвичай підвищується при нервово-психічних і важких соматичних захворюваннях, а також у здорових людей, що переживають наслідки психотравми [7].

Тривожних дітей відрізняє надмірна боязкість, причому іноді вони бояться не самої події, а її передчуття. Часто вони чекають найгіршого варіанту розвитку подій. Відчувають себе безпорадними, бояться грати нові ігри, виконувати завдання. У таких дітей надто високі вимоги до себе. Відповідно, рівень їх самооцінки низький, вони вважають, що гірші за інших у всьому чи багато в чому, що непривабливі, нерозумні, незграбні та ін.

Шкільна тривожність – це побоювання «бути не тим», страх зробити помилку, отримати погану оцінку, конфліктувати з однолітками. Це повна неспроможність відповісти біля дошки навіть тоді, коли дитина добре підготувалася, «провали» на контрольних за доброго виконання аналогічних завдань у процесі ненапруженої домашньої роботи. У ситуації психодіагностичного обстеження, особливо у завданнях, які не нагадують шкільні форми, така дитина успішна й адекватна. Окремі показники тривоги тут проявляються слабо, але за будь-якого наближення до шкільної тематики чи форми подання вони різко зростають. Шкільна тривожність позбавляє дитину психологічного комфорту та є основною причиною її хронічної неуспішності [1; 3; 5; 6].

До основних причин шкільної тривожності дослідники в цілому відносять природну нервово-психічну організацію школяра, особливості його виховання, завищені вимоги батьків до дитини (все треба робити лише на «відмінно»). Важливо наголосити, що тривожність загрожує там, де в родині дитина вважається «тягарем», де вона не відчуває любові, де нею не цікавляться; загрожує й там, де виховання в сім'ї надмірно раціональне, книжкове, без почуттів та симпатії [5]. У молодших школярів тривожність є результатом фрустрації потреби у захищеності з боку найближчого оточення та є сигналом про порушення стосунків із значущими дорослими.

У деяких дітей страхи й небажання ходити до школи викликані несправедливою чи нетактовною поведінкою вчителя. Причому серед таких дітей є школярі з різною навчальною успішністю. Дослідження як українських, так і російських науковців переконливо доводять, що вчителі використовують крик, звинувачення, сарказм, висміювання, приниження, нерідко також погрози чи обзивання, інколи фізичне покарання. Це створює в учня негативну установку до вчителя, до школи і до навчання загалом. Відраза до знань і зневага до освічених людей стають механізмом психологічного захисту, а нерідко і психологічного нападу.

А. Прихожан вважає одним із чинників тривожності дітей у школі порівняно високий рівень навчання. При цьому вчитель може вважати таку дитину нездатною чи недостатньо здібною до навчання. Тривожні школярі не можуть виділити в роботі основне завдання, зосередитися на ньому. Вони намагаються контролювати одночасно всі елементи завдання: якщо не вдається відразу впоратися із завданням, тривожна дитина відмовляється від подальших спроб [5; 6].

На думку Є. Ільїна, причинами тривожності школярів є перевірка знань під час контрольних та інших письмових робіт; відповідь учня перед класом і страх помилки, яка може викликати критику вчителя чи сміх однокласників; отримання поганої оцінки; незадоволеність батьків, вчителів успішністю дитини; невідповідне особистісно значуще спілкування [2].

Висновки. Аналіз літератури з даної проблематики дає підстави виокремити такі соціально-психологічні чинники, які сприяють виникненню шкільної тривожності: навчальні перевантаження, які обумовлені різними аспектами сучасної системи організації освітнього процесу; нездатність школяра впоратися зі шкільною програмою через підвищення рівня складності навчальних програм, які не відповідають рівню розвитку дітей; особливості батьківського ставлення до дитини (надмірна суворість чи жорстокість, неадекватність стилю виховання, відсутність емоційного контакту, обмеженість у спілкуванні, незнання вікових та індивідуальних особливостей дитини); конфліктні стосунки з педагогом початкових класів; постійні оцінювально-перевірвальні ситуації набутих знань та умінь; зміна шкільного колективу або неприйняття класом молодшого школяра.

Перспективи наших подальших досліджень ми вбачаємо у емпіричному дослідженні соціально-психологічних чинників, які сприяють виникненню шкільної тривожності та визначенні психолого-педагогічних умов подолання шкільної тривожності у дітей молодшого шкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булах І. С. Психологічні особливості шкільної тривожності молодших школярів / І. С. Булах, С. В. Кузьменко // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2011. – Вип. 7. – С. 150–157.
2. Ильин Е. П. Дифференциальная психофизиология (возможности человека и свойства нервной системы) / Е. П. Ильин. – Челябинск, 1999. – 324 с.
3. Левицька Т. Л., Рудницька М. П. Психологічні особливості проявів тривожності у дітей молодшого шкільного віку [Електронний ресурс] / Т. Л. Левицька, М. П. Рудницька // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологія. – 2017. – Вип. 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2017_4_12
4. Обухова Л. Ф. Дитяча та вікова психологія / Л. Ф. Обухова. – М.: Тривола, 1996. – 169 с.
5. Помиткіна Л. В., Полухіна М. П. Соціально-психологічні чинники шкільної тривожності молодших школярів / Л. В. Помиткіна, М. П. Полухіна // Актуальні проблеми психології. – 2015. – Т. 10, Вип. 27. – С. 482–492.
6. Прихожан А. М. Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика / А. М. Прихожан. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: изд-во НПО «МОДЭК», 2000. – 304 с.
7. Психология. Словарь / ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М., 1990. – 178 с.

Сокальська О.

Науковий керівник – к. психол. н. Воронкевич О.М.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Інтеграція України в європейський освітній простір передбачає максимальне наближення вітчизняної освіти до рівня світових стандартів, забезпечення конкурентоспроможності випускників вишів на європейському ринку праці. Сучасна парадигма освіти орієнтована на гуманістичні, особистісно-орієнтовані підходи в навчанні, які можуть забезпечити ефективний особистісний розвиток молодого спеціаліста, набуття ним ключових професійних компетентностей. Володіння стратегіями і тактиками педагогічного спілкування є запорукою ефективності фахової діяльності педагога.

Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до розуміння феномену комунікативної компетентності.

Актуальність дослідження. Сучасний освітній процес покликаний оптимізувати та гармонізувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію між вчителем та учнем. Під час навчання у початковій школі авторитет педагога для дитини подекуди значно перевищує авторитет батьків. Саме цей факт об'єктивує необхідність сприяти формуванню комунікативної компетентності у студентів, які мали сміливість узяти на себе таку місію – бути тим маяком, на який підуть діти у безмежний океан, ім'я якому «життя».

Базовими поняттями нашого дослідження є компетенція, компетентність, комунікативна компетентність. Ці поняття активно вивчаються в сучасній педагогічній та психологічній науках. Однак єдності у поглядах дослідників немає. Компетенція найчастіше розглядається як сукупність знань, умінь і навичок у певній сфері діяльності. Цей термін широко використовується в наукових працях, присвячених проблемам навчання та виховання. Компетентність же передбачає застосування різних компетенцій на практиці, в конкретній роботі. Компетентність у смисловому значенні охоплює три аспекти: знання, уміння, навички. Це комплексна характеристика особистості, яка об'єднує в собі результати набутого життєвого досвіду, особливості психічного розвитку індивіда, його знання, вміння, навички. Також, компетентність передбачає наявність здатності до творчого вирішення проблем, ініціативності, самостійності, певного рівня самоконтролю. Це, також, і рівень сформованості інтелектуальних операцій, характер спрямованості до діяльності, усвідомленість та мотивація. На кожному віковому етапі компетентність має орієнтовні показники розвитку особистості.

Структура компетентності, на думку вчених, визначається її функціями. Комунікативна компетентність – це здатність доречно і правильно використовувати мову в різноманітних ситуаціях спілкування. Згідно думки дослідників у даній проблематиці, саме комунікативна компетентність належить до ключових компетентностей особистості, які охоплюють широку сферу життя людини. Вони визначаються як здатність до здійснення складних видів діяльності, вміння ефективно розв'язувати поставлені завдання.

Проблема комунікативної компетентності розглядалася у працях багатьох вітчизняних науковців у галузі соціальної, педагогічної та вікової психології, зокрема: О. Бодальова, Л. Долинської, Ю. Ємельянова, В. Кан-Калик, Є. Клімова, В. Куніциної, Я. Коломінського, О. Киричука, Л. Петровської, В. Семиченко, Л. Орбан-Лембрик, Т. Титаренко, Ю. Швалба, Т. Яценко та інших.

Виходячи з міркування, що компетентність є складним багатограним утворенням, більшість дослідників виокремлюють у цьому психолого-педагогічному феномені певні напрями чи групи. Зупинимося на деяких із них. Насамперед зазначимо, що вчені різних спрямувань – педагоги, психологи, методисти відзначають особливу роль комунікативної компетентності в структурі педагогічної культури вчителя, оскільки слово – його основний робочий інструмент, і володіти ним треба майстерно. У науковій літературі на позначення цього феномена вживаються як синонімічні поняття: «комунікативна компетентність» та «компетентність у